

Tadeusz Borowski - Proszę państwa do gazu

1. Literacki obraz zdehumanizowanego świata. Omów zagadnienie na podstawie opowiadania Proszę państwa do gazu Tadeusza Borowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Temat literackiego obrazu zdehumanizowanego świata jest niezwykle istotny i obecny w wielu dziełach literackich XX wieku. Zdehumanizowanie to proces, w wyniku którego człowiek traci swoją godność i pozycję w społeczeństwie, a jego istnienie jest redukowane do poziomu przedmiotu. W takim świecie jednostki są często pozbawione wolności, podstawowych praw i potrzeb, co prowadzi do utraty ich tożsamości i godności.

Opowiadanie "Proszę państwa do gazu" Tadeusza Borowskiego jest jednym z najważniejszych dzieł literatury polskiej, które przedstawia zdehumanizowany świat. Opowiadanie to, oparte na osobistych doświadczeniach autora jako więźnia obozu koncentracyjnego w Auschwitz-Birkenau, jest mocnym świadectwem tragedii ludzkiej i zagłady, którą wywołał nazizm. W opowiadaniu Borowski przedstawia brutalną rzeczywistość obozu koncentracyjnego, gdzie ludzie są traktowani jak przedmioty, a ich tożsamość jest zredukowana do numerów. Wszyscy bohaterowie są pozbawieni podstawowych potrzeb, takich jak jedzenie i higiena, a ich życie jest skrajnie nieludzkie. W takim świecie, gdzie jednostki są pozbawione wolności, a ich istnienie zależy wyłącznie od decyzji strażników obozowych, człowiek traci swoją godność i znaczenie. Opowiadanie Borowskiego pokazuje, jak łatwo człowiek może stać się ofiarą systemu, który zdehumanizowuje jednostki i nie traktuje ich jak ludzi. Widoczna jest tutaj totalna indywidualna i zbiorowa degradacja człowieka, a także brak empatii i szacunku dla innych ludzi. Widoczny jest brak empatii i szacunku dla innych ludzi, co widać np. w momencie, gdzie jeden z więźniów próbuje zdobyć dla siebie buty drugiego. Wszyscy bohaterowie opowiadania Borowskiego są pozbawieni podstawowych potrzeb, takich jak jedzenie i higiena, i walczą o przetrwanie w brutalnej rzeczywistości obozowej. Wszystko to prowadzi do szokującej konkluzji, w której bohaterowie proszą ostatecznie o śmierć w gazowej komorze.

Podobny obraz zdehumanizowanego świata znajduje się w utworze Georga Orwella "1984". Autor przedstawia świat, gdzie rządzi totalitarna władza, a jednostki są całkowicie pozbawione wolności i prywatności. Społeczeństwo jest kontrolowane przez Wielkiego Brata, a każda myśl, słowo czy czynność jest monitorowana przez rząd. Ludzie są zmuszani do wykonywania pracy w instytucjach państwowych, nie mają prywatności, a ich życie jest całkowicie kontrolowane przez rządzących.

W obu dziełach literackich obecne jest zdehumanizowanie człowieka, które prowadzi do pozbawienia go godności i wolności. W "Proszę państwa do gazu" i w "1984"

bohaterowie żyją w świecie, w którym zasady moralne i etyczne są złamane, a jednostki nie mają wpływu na swoje życie. Dzięki takim literackim wizjom możemy zrozumieć, jak wiele strat człowiek ponosi w zdehumanizowanym świecie, gdzie podstawowe wartości i prawa jednostki są całkowicie lekceważone.

2. „Człowiek zlagrowany” jako ofiara zbrodniczego systemu. Omów zagadnienie na podstawie opowiadania Proszę państwa do gazu Tadeusza Borowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

"Człowiek zlagrowany" to termin odnoszący się do jednostki, która została pozbawiona swojej godności i wolności przez zbrodniczy system. W literaturze zdehumanizowanej często są to osoby, które znalazły się w obozach koncentracyjnych lub w innych formach opresji.

Opowiadanie Tadeusza Borowskiego "Proszę państwa do gazu" to literacki obraz zdehumanizowanego świata, w którym ludzkie życie zostało zredukowane do poziomu bezwartościowego przedmiotu. Opowiadanie przedstawia obraz obozu koncentracyjnego, w którym ludzie są traktowani jak zwierzęta i pozbawieni są swojej tożsamości i godności. W opowiadaniu, Borowski przedstawia człowieka zlagrowanego jako ofiarę zbrodniczego systemu, którego jedynym celem jest zniszczenie jednostki i wykorzystanie jej jako źródła pracy. Bohaterowie opowiadania zostali pozbawieni swojego imienia, a ich istnienie zostało zredukowane do numerów, które nosili na swoich mundurach obozowych. Przestali być ludźmi, stali się przedmiotami, którymi można manipulować i wykorzystywać według uznania nazistowskich oprawców. Opisane w opowiadaniu warunki bytowe bohaterów, to skrajny przykład degradacji człowieka. W obozie, jednostki tracą swoje podstawowe potrzeby, takie jak jedzenie, sen, higiena, a w końcu nawet możliwość przetrwania. Każdy dzień to walka o przetrwanie w ekstremalnych warunkach, w których śmierć to często jedyna droga ucieczki przed cierpieniem i torturą. W opowiadaniu, Borowski ukazuje także zbrodniczą i bezduszną naturę nazistowskich oprawców, którzy traktują ludzi jak przedmioty do wykorzystywania. Bohaterowie opowiadania są codziennie poniżani i torturowani.

Podobną sytuację przedstawia Gustaw Herling-Grudziński w swojej książce "Inny świat". Książka ta opowiada o doświadczeniach autora jako więźnia łagrów sowieckich po II wojnie światowej. Bohaterowie zostali pozbawieni swojej godności i wolności przez sowiecki reżim. Ich istnienie zostało zredukowane do poziomu narzędzi pracy, a

ich życie stało się nieustanną walką o przetrwanie w nieludzkich warunkach. Człowiek zlagrowany traci swoje podstawowe potrzeby, takie jak jedzenie, sen, higiena, a także swoją tożsamość i ludzką godność.

W obu dziełach, "Proszę państwa do gazu" i "Inny świat", człowiek zlagrowany jest przedstawiony jako ofiara zbrodniczego systemu, który degraduje jednostki do poziomu przedmiotów. Te dzieła literackie pokazują, jak łatwo człowiek może stać się ofiarą systemu, który pozbawia jednostki ich podstawowych potrzeb i traktuje ich jak narzędzia. W takim świecie jednostki tracą swoją tożsamość, godność i wolność, co prowadzi do utraty sensu ich istnienia.

Tadeusz Borowski – Ludzie, którzy szli

1. Kaci i ofiary – obraz międzyludzkich relacji w obozie. Omów zagadnienie na podstawie opowiadania Ludzie, którzy szli Tadeusza Borowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Temat "Kaci i ofiary - obraz międzyludzkich relacji w obozie" to bardzo ważne zagadnienie, które porusza wiele kwestii związanych z naturą człowieka, władzą i przemocą. Obozy koncentracyjne były jednym z najstraszliwszych wynalazków XX wieku, które pochłoneły miliony istnień ludzkich i zniszczyły życie wielu ludzi. Były one miejscem, w którym relacje między ludźmi uległy skrajnej degradacji i zdeformowaniu, co stało się przyczyną wielu tragedii i cierpień.

W opowiadaniu "Ludzie, którzy szli" Tadeusza Borowskiego relacje między katami a ofiarami są przedstawione jako skrajnie dehumanizujące dla więźniów obozu. Wszyscy, którzy stają się więźniami, są traktowani jak bezwartościowe przedmioty, pozbawione jakiegokolwiek człowieczeństwa. W ten sposób kaci mogą traktować swoje ofiary bezlitośnie, nie patrząc na ich cierpienia. W opowiadaniu Borowskiego kaci są

przedstawieni jako osoby bez skrupułów, zdolne do wszelkich okrucieństw. Widzimy, jak zmuszają oni więźniów do marszu śmierci, co stanowi jedną z najbardziej drastycznych form egzekucji w obozach koncentracyjnych. Więźniowie są traktowani jak zwierzęta i zmuszeni do nieludzkich warunków życia, co sprawia, że trudno jest im przetrwać. Na każdym kroku są szarpani, bici i traktowani z pogardą. W jednej z najbardziej drastycznych scen kaci zmuszają więźniów do wyboru, kto z nich zostanie rozstrzelany, a kto będzie mógł kontynuować marsz. W ten sposób ofiary muszą dokonać okrutnego wyboru, który jest niemożliwy do zaakceptowania w warunkach normalnego funkcjonowania społecznego. Opowiadanie Borowskiego pokazuje, że ludzkie zwyrodnienie może doprowadzić do skrajnych sytuacji, w których okrucieństwo i bezwzględność stają się jedyną metodą postępowania. Dla katów, więźniowie stają się jedynie bezwartościowymi przedmiotami, które można wykorzystywać według własnego uznania.

Podobną tematykę porusza Gustaw Herling-Grudziński w „Innym Świecie”. Gdzie w sowieckich łagrach więźniowie byli traktowani jak zwierzęta. Pilnujący ich strażnicy nie mieli dla nich szacunku i litości. W tych okrutnych warunkach także więźniowie stawali się katami dla słabszych towarzyszy. Przykładem takiej przemiany jest zachowanie urków, którzy okradali więźniów, gwałcili kobiety, a nawet mordowali. Między mieszkańcami łagrów nie było miejsca na przyjaźń czy bliskość, ponieważ wszelkie próby pomocy zmniejszały szanse przeżycia, a więźniowie nie ufali sobie nawzajem. Mimo to Grudziński dostrzegał, że ludzie drobnymi gestami próbowali zachować swoje człowieczeństwo.

Oba te utwory pokazują, że relacje między katem a ofiarą są zawsze skomplikowane, a w obozach koncentracyjnych stają się one skrajnie zdeformowane przez zdehumanizowane warunki panujące w obozach. Więźniowie stają się dla katów jedynie bezwartościowymi przedmiotami, które można wykorzystywać według własnego uznania. Jednakże, nawet w tak skrajnych warunkach, wśród ofiar zdarzają się nierzadko osoby, które starają się pomagać innym i utrzymują w sobie człowieczeństwo.

2. Na czym polega dehumanizacja człowieka? Omów zagadnienie na podstawie opowiadania Ludzie, którzy szli Tadeusza Borowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Dehumanizacja to proces, w którym człowiek jest pozbawiany swojej godności, a jego wartość sprowadzana jest do zera. Jest to zjawisko, które występuje w sytuacjach ekstremalnych, takich jak wojny, obozy koncentracyjne, czy też podczas ludobójstw.

W opowiadaniu Tadeusza Borowskiego "Ludzie, którzy szli", dehumanizacja jest ukazana jako jeden z kluczowych elementów obozowej rzeczywistości. Borowski przedstawia obozową rzeczywistość jako miejsce, w którym ludzie tracą swoje człowieczeństwo. Przymusowa praca, brak jedzenia i higieny, a także ciągłe zagrożenie ze strony obozowych strażników sprawiają, że więźniowie tracą swoją godność i stają się jedynie przedmiotami do użytku. Obozowy system jest tak skonstruowany, że więźniowie są traktowani jak numery i pozbawieni są indywidualności. W opowiadaniu Borowski przedstawia sceny, w których więźniowie są poddawani różnym formom tortur i poniżania. Na przykład, w scenie, w której więźniowie są zmuszani do skakania przez płonący stos. Innym przykładem jest scena, w której więźniowie są zmuszani do kopania dołów pod swoje własne groby, co pokazuje, że dla władz obozu, ich życie jest bezwartościowe. W opowiadaniu Borowskiego, dehumanizacja jest ukazana jako wynik ekstremalnych warunków i struktury obozowej. Jednak, Borowski pokazuje, że niektórzy więźniowie zachowują swoją godność i człowieczeństwo, pomimo okropieństw jakie ich otaczają. Przykładem jest bohater opowiadania, który postanawia zginąć z honorem, a także scena, w której więźniowie odmawiają oddania swojego ubrania zmarłemu, mimo że grozi im za to kara śmierci.

W "Innym świecie" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego również możemy zaobserwować proces dehumanizacji człowieka. Więźniowie byli traktowani jak przedmioty, niemający prawa do prywatności, wolności czy godnego traktowania. Przykładem takiego traktowania może być sytuacja, w której więźniowie byli zmuszani do wykonywania prac ponad ich siły, co doprowadzało do wyniszczenia organizmu oraz umierania w wyniku wyczerpania. Ponadto, w obozie panowała hierarchia, w której więźniowie byli dzieleni na grupy ze względu na ich pochodzenie, przekonania polityczne czy wykształcenie.

W ten sposób, zarówno w "Ludziach, którzy szli" Borowskiego, jak i w "Innym świecie" Herlinga-Grudzińskiego, dehumanizacja była narzędziem do kontroli i eksploatacji człowieka, pozbawienia go godności i praw, a tym samym umożliwiała władzy totalną kontrolę nad życiem i śmiercią więźniów.

Gustaw Herling-Grudziński - Inny Świat

1. Postawy człowieka w sytuacji ekstremalnej. Omów zagadnienie na podstawie Innego świata Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Sytuacje ekstremalne, takie jak wojna czy obozy koncentracyjne, zmuszają człowieka do podejmowania decyzji, których konsekwencje mogą mieć ogromne znaczenie dla jego przetrwania. Często w takich sytuacjach człowiek staje przed trudnymi wyborami, a jego postawa i zachowanie mogą być kluczowe dla przetrwania nie tylko jego samego, ale również innych ludzi. Literatura wielokrotnie podejmuje temat postaw człowieka w sytuacji ekstremalnej, przedstawiając różne aspekty takiej sytuacji.

Jednym z takich dzieł jest "Inny świat" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, które opisuje życie więźniów sowieckiego łagru. Autor ukazuje w niej, jak życie w takim miejscu wpływa na ludzką psychikę, a także jakie postawy podejmują więźniowie, by przetrwać i zachować swoją godność. W powieści "Inny świat" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego, autor przedstawia nam obraz życia w sowieckim łagrze. Jednym z kluczowych tematów poruszanych w tej książce jest postawa człowieka w sytuacji skrajnej eksploatacji i okrucieństwa. Opisanie w powieści relacje między więźniami, ich walka o przetrwanie, ale również próby utrzymania godności w tak skrajnie dehumanizujących warunkach, ukazują nam w jaki sposób człowiek stara się przystosować do nowej, skrajnie nieprzyjaznej rzeczywistości. Autor pokazuje, jak nieustająca walka o przetrwanie, drastyczne warunki bytowania i ciągłe zagrożenie ze strony innych więźniów czy strażników wpływa na ludzką psychikę i powoduje, że osoby przebywające w takim miejscu przestają być jednostkami, a stają się jedynie elementami więzińskiego systemu. Jednakże, mimo tak silnego wpływu warunków panujących w łagrze, wiele postaci utrzymuje swoją ludzką godność, nie poddaje się i stara się zachować choćby resztki swojego człowieczeństwa.

Podobne zagadnienia podejmuje również Tadeusz Borowski w swoich opowiadaniach, które opisują życie w obozach koncentracyjnych. W opowiadaniach Borowskiego, postacie przedstawione są jako skrajnie zdehumanizowane. Więźniowie obozu, traktowani są jako obiekty, a nie jako ludzie. Obrzydliwe warunki panujące w obozie, fizyczne i psychiczne tortury, a także ciągłe zagrożenie śmiercią, powodują, że więźniowie stają się zdehumanizowani, a ich jedyną troską staje się przetrwanie. Mimo to, Borowski ukazuje, że niektóre postacie zachowują elementarną godność i empatię wobec innych więźniów.

W obu dziełach ukazane są różne postawy człowieka w sytuacji ekstremalnej, jednakże w obu przypadkach autorzy pokazują, jak ważne są elementarne wartości, takie jak

godność, empatia czy solidarność. Mimo ciężkich warunków, niektórzy więźniowie zachowują ludzką twarz i potrafią pomagać innym, co pokazuje, że człowiek w najtrudniejszych sytuacjach zachowuje swoje podstawowe wartości i potrzeby.

2. Jakie znaczenie ma tytuł do zrozumienia sensu utworu? Omów zagadnienie na podstawie *Innego świata* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Tytuł utworu literackiego jest ważnym elementem, który pomaga czytelnikowi zrozumieć sens dzieła. Może on nawiązywać do kluczowych motywów, tematów lub wydarzeń, które porusza autor, wprowadzać w klimat utworu lub sugerować okoliczności, w jakich rozgrywa się akcja.

Utwór *"Inny świat"* Gustawa Herlinga-Grudzińskiego to literacki opis warunków życia w sowieckim obozie pracy przymusowej, w którym autor sam spędził ponad dwa lata. Tytuł *"Inny świat"* odnosi się do całkowicie odrębnej rzeczywistości, w której żyją więźniowie obozu, pozbawieni wolności i poddani systematycznemu znęcaniu się ze strony władz. Tytuł *"Inny świat"* ma zasadnicze znaczenie dla zrozumienia sensu utworu, ponieważ podkreśla on odrębność świata obozowego i ukazuje, jak trudno jest dostosować się do nowej rzeczywistości. W obozie ludzie byli pozbawieni podstawowych praw i swobód. Więźniowie musieli żyć w warunkach skrajnie trudnych, bez podstawowych środków do życia, z ograniczoną ilością jedzenia, brakiem ubrań i leków, a ich codzienne życie było przesycane cierpieniem i bólem. Tytuł *"Inny świat"* ma również drugie, bardziej symboliczne znaczenie. Herlinga-Grudziński opisuje w nim, jak trudno jest przystosować się do nowej rzeczywistości, zwłaszcza gdy staje się ona narzucona przez kogoś innego. Obozowa rzeczywistość jest dla niego *"innym światem"*, który jest zupełnie obcy i trudny do zrozumienia. Autor ukazuje, jakie zmiany zachodzą w człowieku, gdy zostaje pozbawiony wolności i zmuszony do życia w takich okolicznościach. Przedstawia on trudności, z jakimi borykają się więźniowie, próbujący przystosować się do nowej rzeczywistości, ale także wskazuje na to, że nawet po powrocie do normalnego życia, pozostaje w nich wiele traum i trudności.

Tytuł pełni równie ważną rolę w *"Przedwiośniu"* Stefana Żeromskiego, utwór jest to literackim portretem Polski w okresie międzywojennym. Tytuł *"Przedwiośnie"* odnosi się do początku wiosny, której symbolikę autor wykorzystuje w opisie zmian, jakie zachodzą w życiu polskiego społeczeństwa po odzyskaniu niepodległości. Tytuł *"Przedwiośnie"* ma zasadnicze znaczenie dla zrozumienia sensu utworu, ponieważ symbolizuje on zmiany, jakie dokonują się w życiu Polaków po odzyskaniu

niepodległości. Żeromski ukazuje w swojej powieści, jak trudno jest dostosować się do nowej rzeczywistości, jakie zmiany zachodzą w kulturze, tradycji, polityce i życiu codziennym społeczeństwa. Tytuł "Przedwiośnie" ma również znaczenie symboliczne, ponieważ odnosi się do nadziei, jakie towarzyszą początkowi wiosny. Autor pokazuje, że po odzyskaniu niepodległości Polacy mieli nadzieję na lepsze jutro, na rozwój kultury i sztuki, na poprawę sytuacji ekonomicznej i politycznej kraju.

Podsumowując, tytuły powieści "Inny świat" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego oraz "Przedwiośnie" Stefana Żeromskiego są kluczowymi elementami w zrozumieniu sensu tych dzieł literackich. W obu przypadkach tytuły są mocno związane z tematyką powieści. W "Innym świecie" tytuł odnosi się do rzeczywistości obozowej, która jest dla więźniów całkowicie odmienna od świata, który znali przed deportacją. Z kolei tytuł "Przedwiośnie" symbolizuje nadzieje Polaków po odzyskaniu niepodległości oraz trudności, jakie niesły ze sobą przystosowanie do nowych warunków życia.

3. Moralność obozowa jako wynik zniewolenia człowieka. Omów zagadnienie na podstawie Innego świata Gustawa Herlinga-Grudzińskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Moralność obozowa to jedno z najbardziej kontrowersyjnych zagadnień w literaturze i filozofii. W wyniku takich okropieństw, jakie miały miejsce w obozach koncentracyjnych w czasie drugiej wojny światowej, została zdefiniowana jako zbiór wartości, którymi kierowali się więźniowie, aby przetrwać. Temat ten został uchwycony w wielu dziełach literackich, między innymi w "Innym świecie" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego oraz opowiadaniach Tadeusza Borowskiego.

"Inny świat" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego to opowieść o życiu więźniów w obozie koncentracyjnym. W takiej sytuacji moralność obozowa staje się kwestią przetrwania i zachowania człowieczeństwa w skrajnych warunkach. Autor ukazuje, jak życie w obozie wpływa na moralność więźniów i jak bardzo ważne staje się zachowanie pewnych zasad, aby przetrwać. Jednym z najważniejszych elementów moralności obozowej jest solidarność więźniów, która pomaga im przetrwać w skrajnie trudnych warunkach. W obozach koncentracyjnych, życie więźniów zależało od decyzji strażników i oficerów. W takiej sytuacji, zachowanie dobrych manier i postępowanie zgodnie z etykietą staje się nie tylko trudne, ale wręcz niemożliwe. W takiej sytuacji moralność obozowa staje się koniecznością, ponieważ może ona pomóc w zachowaniu człowieczeństwa w skrajnie trudnych warunkach. Autor ukazuje także, że moralność obozowa nie jest wartością uniwersalną, ponieważ zależy od sytuacji i warunków, w jakich znajdują się ludzie. W innych okolicznościach, takie zachowanie byłoby sprzeczne z etyką i zasadami

moralnymi. Jednakże w sytuacji, w jakiej znaleźli się więźniowie obozów koncentracyjnych, moralność obozowa była koniecznością, aby przetrwać. Autor ukazuje, że więźniowie często byli gotowi pomagać sobie nawzajem, nawet jeśli oznaczało to narażenie siebie na niebezpieczeństwo. W takim środowisku solidarność i wzajemna pomoc stają się kluczowe, aby przetrwać. Jednocześnie, Herling-Grudziński pokazuje, że w obozach koncentracyjnych panowała brutalność i okrucieństwo. Często, aby przetrwać, więźniowie musieli podejmować decyzje, które były sprzeczne z ich sumieniem i moralnością. W takiej sytuacji, moralność obozowa staje się dla nich wyborem między życiem a śmiercią.

Podobną tematyką zajmują się opowiadania Tadeusza Borowskiego. W swoich dziełach, Borowski ujawnia tę samą potrzebę przetrwania, która kształtuje moralność obozową. W swoich opowiadaniach, Borowski ukazuje brutalność i okrucieństwo życia w obozie koncentracyjnym, ale jednocześnie pokazuje, jak bardzo ważne było przestrzeganie pewnych zasad, aby przetrwać. Moralność obozowa była wynikiem sytuacji, w jakiej znajdowali się więźniowie, którzy byli pozbawieni wszelkich praw i wolności.

Moralność obozowa jako wynik zniewolenia człowieka, jest tematem powszechnie poruszonym w literaturze, w tym w utworze "Inny świat" Gustawa Herlinga-Grudzińskiego oraz opowiadaniach Borowskiego. Obaj autorzy ukazują, jak życie w obozie koncentracyjnym wpłynęło na moralność i postawy ludzi, którzy byli zmuszeni do przeżycia niewyobrażalnych cierpień i traum.

Hanna Kral - Zdążyć przed Panem Bogiem

1. Literatura faktu jako źródło wiedzy o przeszłości. Omów zagadnienie na podstawie książki Zdążyć przed Panem Bogiem Hanny Krall. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

„Zdążyć przed Panem Bogiem” to reportaż przedstawiający życie w warszawskim getcie. Relacja ta oparta jest na wspomnieniach Marka Edelmana, wybitnego polskiego lekarza żydowskiego pochodzenia. Książka Hanny Krall należy do literatury faktu, czyli formy literackiej, która przedstawia autentyczne wydarzenia, przedstawia losy prawdziwych ludzi, opiera się na historii i faktach. Twórcy literatury faktu nie wymyślają opowieści, ale opisują autentyczne przeżycia i wydarzenia. Do literatury faktu zaliczamy biografie, reportaże, wywiady, wspomnienia, dzienniki i pamiętniki. Przykładem

wojennego utworu z tego gatunku jest między innymi „Inny świat” Gustawa Herlinga-Grudzińskiego.

Marek Edelman był świadkiem Zagłady – niemieckiego ludobójstwa dokonanego na narodzie żydowskim. Ten znakomity lekarz i społecznik przez wiele lat milczał na temat traumatycznych wydarzeń, w których uczestniczył. W latach 70. poznał Hannę Krall, dziennikarkę i reportażystkę. Postanowił się przed nią otworzyć i opowiedzieć o swoim pobycie w warszawskim getcie. Dzięki relacji Edelmana możemy dowiedzieć się, jak wyglądało codzienne życie w getcie. Rozmówca Hanny Krall opowiada o ogromie cierpienia, jakiego doświadczyli mieszkający w getcie Żydzi. Ich codziennością był terror, głód i wywózki do obozów koncentracyjnych. Ludzie ci doświadczały ciągłego strachu o życie, chorowali, nie mając dostępu do leczenia. Życie w getcie było codzienną walką o przetrwanie, która wykańczała psychicznie i fizycznie. Nie wszyscy ludzie zdawali sobie sprawę z grozy wojny. Edelman wspomina nietypową sytuację, która miała miejsce jeszcze przed utworzeniem getta. Dwóch Niemców posadziło na beczce starego, niskiego Żyda i zaczęło obcinać mu brodę. Zgromadzony wokół tłum przechodniów śmiał się. Część społeczeństwa przyzwyczajała się do widoku krzywdzonych i poniżanych ludzi. Pojawiła się społeczna znieczulica, ludzie zaczęli akceptować bezkarność oprawców. Reportaż Hanny Krall jest więc przestrogą dla współczesnych, którzy żyją w znacznie bardziej komfortowych warunkach. Nie można przemykać oczu na zło, nie można pozwolić „wepchnąć się na beczkę”. Ignorowanie niesprawiedliwości prowadzi do wzrostu skali przemocy i coraz większej bezkarności krzywdzicieli. Literatura faktu jest więc nie tylko źródłem wiedzy, ale także pouczeniem dla wszystkich, którym nieobojętny jest los bliźnich.

Gustaw Herling-Grudziński, autor „Innego świata”, był więźniem sowieckiego łagru. W swoich wspomnieniach opisał realia życia w obozie pracy. Łagier był miejscem niewolniczej pracy, tortur i represji politycznych. Przebywające w obozie kobiety doświadczały przemocy seksualnej. Sowieckie łagry były obozami koncentracyjnymi, które niszczyły całą osobowość uwięzionych ludzi.

Literatura faktu pozwala nam zobaczyć historię z perspektywy ludzi, którzy ją przeżyli, co pozwala nam uzyskać wgląd w emocje, motywacje i doświadczenia tych ludzi. Książki takie jak „Zdążyć przed Panem Bogiem” i „Inny Świat” mają ogromne znaczenie w kształtowaniu naszej wiedzy o przeszłości.

2. Zagłada z perspektywy świadka i uczestnika wydarzeń w getcie. Omów zagadnienie na podstawie książki *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

W ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci powstało wiele książek, filmów i dokumentów, aby opisać i zrozumieć jedno z największych zbrodni w historii ludzkości, jakim był Holokaust. Jedno z najbardziej poruszających dzieł, które opowiada o zagładzie z perspektywy uczestnika i świadka wydarzeń, jest utwór Hanny Krall "Zdążyć przed Panem Bogiem".

W 1939 roku rozpoczęła się II wojna światowa. Nazistowskie Niemcy napadły na Polskę. III Rzesza była państwem totalitarnym, w którym obowiązywała skrajnie rasistowska ideologia nazizmu. Naziści dążyli do podporządkowania sobie innych narodów i państw. Najtrudniejszy był los Żydów i Romów. Przedstawiciele tych grup etnicznych uważani byli przez nazistów za tzw. podludzi. Już w 1939 roku Niemcy zaczęli koncentrować ludność żydowską na ściśle wytyczonych obszarach. Żydzi musieli zamieszkać w gettach, poza które nie wolno im było wychodzić. Naziści zbudowali na podbitych terenach Rzeczypospolitej obozy koncentracyjne i obozy zagłady, które stały się narzędziem masowego ludobójstwa narodu żydowskiego. „Zdążyć przed Panem Bogiem” Hanny Krall to wspomnienia naocznego świadka Zagłady.

W Getcie wybuchło powstanie. Zgromadzeni ludzie podjęli walkę o swoją wolność, mimo że nie mieli szans w starciu z Niemcami. Byli zdeterminowani do walki, ponieważ wiedzieli, jaki los czeka pozostających w getcie Żydów. Ludność żydowska doświadczyła ludobójstwa – rozstrzeliwania, tortury i wywózki do obozów zagłady były codziennością. Zgromadzeni w getcie ludzie utworzyli Żydowską Organizację Bojową, która rzuciła wyzwanie okupantom. Powstanie było dowodem wielkiej odwagi i determinacji mieszkańców getta. Ich nierówna walka z nazistami była prawdziwie heroiczna. W powstaniu zginęły tysiące ludzi, niektórzy zostali spaleni żywcem w pożarach, które wzniecili okupanci. Wielu powstańców popełniło samobójstwo, nie chcąc wpaść w ręce nazistowskich oprawców. Po upadku powstania getto zostało zlikwidowane. Marek Edelman przetrwał te tragiczne wydarzenia jako jeden z nielicznych. Zryw w getcie pokazuje wielką siłę jednostki, która potrafi wykazać się heroizmem i odwagą w najtrudniejszym nawet okolicznościach. Powstanie w getcie warszawskim jest symbolem zwycięstwa nad totalitaryzmem, który nie potrafił zawładnąć ludzkimi umysłami. Naziści nie złamali ducha powstańców, nie wyniszczyli w nich woli życia, dlatego ostatecznie odnieśli porażkę.

„Zdążyć przed Panem Bogiem” Hanny Krall przedstawia czytelnikom zagładę z perspektywy świadka i uczestnika wydarzeń w getcie warszawskim. Umożliwia to zrozumienie traumy, jaką przeżyli ludzie oraz kontekstu historycznego zagłady.

3. Dwie perspektywy wyścigu w walce o życie – wojenna i powojenna. Omów zagadnienie na podstawie książki *Zdążyć przed Panem Bogiem* Hanny Krall. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

„Zdążyć przed Panem Bogiem” Hanny Krall to reportaż opowiadający o życiu Marka Edelmana, wybitnego lekarza kardiologa, świadka Zagłady, uczestnika powstania w getcie warszawskim. Mężczyzna przez wiele lat milczał na temat strasznych wydarzeń, w których brał udział. Dopiero w rozmowie z dziennikarką stopniowo zaczął odsłaniać wojenną rzeczywistość. „Zdążyć przed Panem Bogiem” ukazuje losy zwykłych ludzi, którzy wbrew swojej woli uwikłani zostali w horror wojny i okupacji. Utwór ten należy do literatury faktu – przedstawia autentyczne wydarzenia na podstawie relacji naocznych świadków. Reportaż może być cennym źródłem wiedzy o historii i realiach życia ludzi w poprzednich epokach.

Hanna Krall, przeprowadzając swój słynny wywiad z Markiem Edelmanem, ujęła w rzeczy samej myśli dwóch osób. Pierwszą był młody mężczyzna z getta warszawskiego, ostatni przywódca słynnego powstania bojowników żydowskich. Drugi to utalentowany kardiolog, któremu wiele osób zawdzięczało życie. Interesujące, że obie te postaci stanowiły w istocie jednego Marka Edelmana. Pokazuje to zarazem, jak bogaty może być życiorys jednej osoby i prawdziwość stwierdzenia o kształtowaniu się osobowości człowieka całe jego życie. Dzięki temu niesamowitemu dualizmowi w „Zdążyć przed Panem Bogiem” zawarto to niesamowite podobieństwo wyścigu o ocalenie podczas wojny oraz pokoju. Początkowo poznajemy sytuację warszawskiego getta z perspektywy osoby tam żyjącej. Niemcy sprowadzili uwięzionych tam ludzi do poziomu przedmiotów. Doprowadzono do stanu, gdzie zdarzały się akty pożerania zwłok, a dorośli wyrwali osłabionym dzieciom resztkę jedzenia. Codziennie organizowano również wywózki. Żeby nie powodować paniki, okupant stosował wiele podstępów. Wmawiał zdesperowanym ludziom, że to jedynie transport na roboty przymusowe, rozsiewał plotki o dawanym jedzeniu. Ostatecznie wprowadził nawet "kartki na życie", czyli kartonowe numerki dające nietykalność podczas łapanek. Tyle tylko, że ostatecznie zaczęto wywozić nawet ludzi tak oznaczonych. Ostateczną stacją tych transportów były obozy koncentracyjne z komorami gazowymi. Edelman i jego towarzysze prowadzili wyścig o życie, uczestnicząc aktywnie w ratowaniu getta. Sam główny bohater wywiadu ratował tych, którzy potem mogli się przydać społeczności. Brzmi to drastycznie, jednak sytuacja była skrajna i podejmowane wtedy decyzje z tego powodu również przybierały taką formę. Podobnym przykładem były pielęgniarki łamiące kości pacjentom w ambulatorium, żeby tylko uchronić ich od wywiezienia. Każdy kolejny czyn prowadził do przedłużenia życia getta, chociaż o dzień. Marek Edelman wspomina również swoje powojenne życie zawodowe. Został kardiologiem. Swoje działania jako lekarza określił jako próba zasłonięcia dłonią świeczki życia ludzkiego w momencie, kiedy Bóg stara się ją zgasić. Praca Edelmana była ciągłą walką z czasem i niewiadomymi. Walka lekarzy o ocalenie pacjenta jest podobnie beznadziejna jak walka o każdy kolejny dzień istnienia getta.

Wszystko bowiem sprowadza się ostatecznie do wyścigu, z przeciwnikiem lub chorobą. Ratujesz, co możesz.

Interesujące podobieństwo do przeżyć Edelmanna możemy znaleźć w Dżumie Alberta Camusa. Ogarnięty plagą Oran ratowany jest dzięki wysiłkowi doktora Rieux. Ten współczesny przedstawiciel prometeizmu poświęca siebie dla dobra całej społeczności. Można zauważyć jego walkę o przetrwanie miasta. Stanowi ona wyścig o życie mieszkańców. Podejmowane codziennie decyzje były wręcz beznadziejnymi próbami "prześcignięcia" choroby, nim zniszczy całą społeczność.

Wyścig o życie toczy się ciągle, niezależnie od okoliczności. Czasami jest to realna walka, stawanie na polu bitwy jako lekarz, strażak czy żołnierz. Codziennie zaś toczy się ten bój wewnątrz nas samych, stając przed perspektywą nienawiści do bliźniego. Mamy w dłoniach błogosławieństwo i przekleństwo. Jeżeli wybierzemy to pierwsze, zasłonimy dłonią płomień świecy życia i nie damy go zdmuchnąć przedwcześnie. Musimy jednak pamiętać, żeby chroniąc swoją świecę, należy myśleć o innych.